

Pedagoginen viitekehys ohjaamassa kielikeskuksen kieli- ja viestintäkoulutusta

Kaisa Alanen, Tiina Männikkö

Tässä artikkelissa kerromme Tampereen yliopiston kielikeskuksen pedagogisesta viitekehuksesta ja sen merkityksestä opetussuunnitelmatyössä ja opetuksessa. Kerromme myös opettajien, opetusharjoittelijoiden ja opiskelijoiden näkemyksiä siitä, miten pedagoginen viitekehys näkyy käytännön opetuksessa.

Tampereen yliopiston kielikeskuksen tehtävänä on vastata yliopiston opiskelijoiden kieli- ja viestintätaitojen opetuksesta perustuen asetukseen yliopistojen tutkinnoista. Asetuksen mukaisesti yliopistossa on opetettava akateemista kieli- ja viestintätaitoa, joka liittyy opiskelijoiden opiskeltavaan alaan ja mahdollistaa toimimisen oman alan tehtävissä kotimaisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä.

Tampereen yliopiston kielikeskuksen antamaa koulutusta ohjaa pedagoginen viitekehys. Idea viitekehukseen lähti Korkeakoulujen arviointineuvoston (KKA) palautteesta kielikeskuksen hakemukseen yliopistokoulutuksen laatuysiköksi vuosiksi 2004–2006, jossa KKA peräänkuulutti opetuksen kokonaisnäkemystä ohjaavaa pedagogista strategiaa. Seuraavassa KKA:n laatuysikköhaussa vuosiksi 2007–2009 kielikeskus esitteli strategista pedagogista näkemystään, jota oli lähdetty työstämään opetushenkilökunnan yhteistyönä käytännön työn ja työn kehittämisen lähtökohdista. Tuossa haussa kielikeskus valittiinkin yliopistokoulutuksen laatuysiköksi ja palautteessa nostettiin esiin esimerkiksi hyvin perustellut pedagogiset ratkaisut (Omar 2006: 222–223). Tällä hetkellä voimassa oleva pedagoginen viitekehys valmistui vuonna 2009, mistä lähtien kielikeskuksen opetussuunnitelmat ovat pohjautuneet tähän viitekehukseen. Uusin kolmivuotinen opetussuunnitelma astui voimaan syksyllä 2012.

Pedagogisen viitekehksen lähtökohdat

Pedagoginen viitekehys on eurooppalaiseen viitekehukseen pohjautuva strateginen asiakirja, jossa tarkennetaan yliopiston kieli- ja viestintäkoulutukselle keskeisiä tavoitteita. Viitekehys koskee kaikkea kielikeskuksen tarjoamaa koulutusta mukaan lukien vieraiden kielten alkeisopetuksen. Se toimii pohjana opetussuunnitelmatyölle, eli opetussuunnitelman valmistelulle, toteuttamiselle, arvioinnille ja kehittämiselle.

Yliopiston kieli- ja viestintäkoulutuksen tavoitteet kuvataan viitekehyksessä oppijan tietojen, taitojen ja asenteiden kehittymisenä neljän eri osaamisalueen avulla. Nämä ovat kielenoppiminen, kielitietous, yleinen viestintä ja asiantuntijaviestintä. Kielenoppiminen on mukana omana osaamisalueenaan, koska halutaan korostaa sitä, että opiskelija saa opintojensa aikana myös välineitä ja valmiuksia elinikäiseen oppimiseen.

Niitä ovat esimerkiksi oppimisstrategioiden tiedostaminen ja oppijan oman vastuun korostaminen.

Viitekehysten peruslähtökohtia on toiminnallisuus, minkä takia kielitietouden, eli esimerkiksi kielen rakenteiden ja sanaston hallinnan, rinnalla on viestintään liittyvä osaaminen. Yliopistokoulutuksessa tarvitaan yleisten, arkipäivän kielenkäyttötilanteiden lisäksi asiantuntijaviestintää, jolla tarkoitetaan ammatillista ja akateemista viestintää oman tieteenalan ja työelämän viestintätilanteissa. Sen vuoksi tavoitteisiin sisältyy yleiskielen lisäksi erityisalan kielenkäyttö ja terminologia.

Miten viitekehys näkyy käytännössä?

Pedagoginen viitekehys kuvaa kieli- ja viestintäkoulutuksen tavoitteita oppijan näkökulmasta. Se kuvaa kokonaisuutta, jonka pohjalta rakennetaan osaamisperustainen opetussuunnitelma. Viitekehukseen pohjaavissa opetussuunnitelmissa opintojaksot muodostavat opintopolun. Kandidaatintutkinnon kieli- ja viestintäopintojen opetussuunnitelma koostuu äidinkielen, ruotsin kielen ja vähintään yhden vieraan kielen opintojaksosta. Opintopolku on suunniteltu siten, että yksittäisten opintojaksojen tavoitteet ja sisällöt rakentuvat aiemman osaamisen pohjalle. Tämän takia opintojaksot suositellaan suoritettavaksi tietyssä järjestyksessä. Opintopolun onnistumisen edellytyksenä on lisäksi eri kielten opettajien välinen yhteistyö.

Eri opintojaksot kehittävät osaltaan kaikkia pedagogisessa viitekehyksessä mainittuja osaamisalueita (kielenoppiminen, kielitietous, yleinen viestintä ja asiantuntijaviestintä), mutta painopisteet eri opintojaksoilla vaihtelevat. Viitekehys ohjaa siis myös yksittäisten opintojaksojen osaamistavoitteita ja sisältöjä ja vaikuttaa konkreettisesti myös siihen, mitä oppimistehtäviä ja opetusmenetelmiä kurseilla käytetään ja miten oppimista arvioidaan.

Osaamistavoitteiden saavuttaminen edellyttää toiminnallisia oppimistehtäviä ja opetusmenetelmiä. Kieltä harjoitellaan mahdollisimman autenttisissa viestintätilanteissa. Viestinnällinen kielitaito ei ole pelkkää sanaston ja kieliopin hallintaa, minkä vuoksi harjoittelu lähtee aina viestintätilanteesta käsin. Aluksi analysoidaan viestintätilanne ja hankitaan tietoa tilanteesta toimimiseksi. Sen jälkeen toimitaan ko. tilanteessa ja harjoitellaan samalla siinä tarvittavaa kieli- ja viestintätaitoa. Kuvatunlainen oppimistehtävä on esimerkiksi ruotsin kurssilla käytettävä tapaaminen, jossa opiskelijat toimivat jonkin oman alansa organisaation edustajana. Tehtävää varten opiskelijat hankkivat tietoa valitsemastaan organisaatiosta ja siitä, miten organisaatiota esitellään. Samassa tehtävässä opiskelijat käyttävät jo aiemmin opintopolulla harjoiteltua small talkia, koska opetustilanne alkaa vapaamuotoisella seurustelulla, jonka tarkoituksena on tutustua muihin osallistujiin ja etsiä mahdollisia yhteistyökumppaneita. Tehtävä jatkuu siten, että opiskelijat muodostavat pienryhmiä, joissa he esittelevät tarkemmin edustamansa organisaation ja suunnittelevat organisaatioiden välistä yhteistyötä. Lopuksi he esittelevät suunnitelmansa muille pienryhmille suullisesti.

Opiskelija on kurssilla oman alansa asiantuntijana. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että hän määrittelee kurssilla käsiteltävät oman alansa aiheet ja etsii ja käyttää niistä hankkimaansa tietoa opettajan suunnittelemissa viestintätilanteissa. Tällä tavalla oppija samalla kartuttaa elinikäiseen oppimiseen tarvittavia välineitä. Samaan tavoitteeseen tähtää myös oman ja toisten kieli- ja viestintätaitojen arviointi arviointikriteerien perusteella. Opiskelijan oman vastuun korostaminen näkyy kurseilla esimerkiksi siten, että osallistumista lähiopetukseen ei kontrolloida, vaan korostetaan sitä, että opetus tukee tavoitteiden mukaista oppimista harjoittelun ja palautteen avulla.

Palautetta pedagogisen viitekehysten merkityksestä

Pedagoginen viitekehys on ollut käytössä vuodesta 2009, ja sen vaikutusta opetukseen ja oppimiseen on voitu jo jossain määrin arvioida. Kehityskeskusteluiden yhteydessä vuonna 2011 kerättiin näkemyksiä

viitekehyksen merkityksestä opettajille. Kielikeskuksen johtaja Antti Hildénin mukaan opettajat kokivat viitekehyksen valmistelun toisaalta työläänä, toisaalta antoisana ryhmäprosessina. Opettajien kommenteista ilmenee, että viitekehyksen tekemiseen liittyvä yhteistyö on selkeyttänyt kieli- ja viestintäopetuksen oppijälähtöisyyttä sekä kielikeskuksen tehtävää osana akateemista koulutusta. Opintopolkuajattelun myötä eri kielten opettajien välinen yhteistyö on myös selkeästi lisääntynyt, samalla kun tietoisuus omasta opettamisesta, sen tavoitteista ja sisällöistä on kasvanut.

Kielikeskus on saanut palautetta pedagogisen viitekehyksen toimivuudesta myös opettajan pedagogisia opintoja suorittavilta opiskelijoilta, jotka suorittavat kielikeskuksessa opintoihinsa kuuluvaa laajentavaa harjoittelua. Heidän kommenttiansa mukaan pedagogiseen viitekehykseen pohjautuva opetussuunnitelma, opetus ja oppimisen arviointi muodostavat kielikeskuksessa linjakkaan kokonaisuuden. Tämän ansiosta myös uusien opettajien on helppo tulla kielikeskukseen suunnittelemaan ja toteuttamaan opetusta. Palautteesta näkyy lisäksi se, että opetusta seurattessaan harjoittelijat tunnistavat viitekehyksen vaikutuksia opetuksessa ja arvioinnissa, kuten oppijälähtöisyyttä, toiminnallisuutta ja viestinnällisyyttä.

Opiskelijoilta on saatu palautetta viitekehyksen toimivuudesta kurssikohtaisen palautteen yhteydessä. Palautteessa korostuu usein oman alan sanaston oppimisen tärkeys tulevan työelämän kannalta. Palautteissa kommentoidaan myös esimerkiksi taitoa opiskella itsenäisesti. Toiminnallisuus ja viestinnällisyys koetaan yleensä motivoiviksi ja kielenkäyttöön kannustaviksi.

Sekä kielikeskuksen opettajien, opiskelijoiden että opetusharjoittelijoiden palautteen perusteella voidaan todeta, että pedagogisen viitekehyksen suunnittelu ja olemassaolo ohjaa linjakasta opetussuunnitelmatyötä ja heijastuu myös konkreettisesti opetukseen. Pedagogisen viitekehyksen systemaattinen ja laajempi arviointi on mahdollista ja ajankohtaista vasta lähivuosina, kun Tampereen yliopistossa syksyllä 2012 aloittaneet opiskelijat valmistuvat kandidaateiksi. Vasta tuolloin pystymme arvioimaan uuden opetussuunnitelman mukaisen opintopolun toimivuutta ja samalla saamaan palautetta pedagogisen viitekehyksen päivittämiseksi.

Kirjoittajat ovat ruotsin lehtoreita Tampereen yliopiston kielikeskuksessa.

Lähteet

Omar, Pirjo-Liisa (2006). *Yliopistokoulutuksen laatuysiköt 2007–2009*. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 8: 2006. Helsinki: Korkeakoulujen arviointineuvosto.

Tampereen yliopiston kielikeskus. *Pedagoginen viitekehys*.
<http://www.uta.fi/kielikeskus/esittely/ps.html>